

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Гілея

Науковий вісник
збірник наукових праць

- Історичні науки
- Філософські науки
- Політичні науки

Випуск 100 (№ 9)

Київ – 2015

показателей и реализаций положений об открытом доступе к определенной информации. Население Украины имеет право быть информированным о пагубных последствиях, которые могут иметь место в случае игнорирования субъективных возможностей распространения информации, в частности информации о реальных экологических угрозах. Готовность личности к восприятию и внедрению экобезопасной информации определяется принципом гуманизма, реализация которого обеспечивает формирование человека, для которого приоритетными являются задачи сохранения жизни на Земле, спасения человечества от экологических катастроф.

Ключевые слова: информатизация, экологическая информация, экологическое воспитание, экологическое сознание.

(статья друкується мовою оригіналу)

Рассмотрение отечественного и зарубежного опыта позволяет определить общие составляющие информационного обеспечения процесса формирования экологического сознания общества. Первой составляющей этой системы является подсистема формирования информационных ресурсов, охватывает сбор информации, ее обработку и приведение в формат, удобный для использования заинтересованными лицами. Главным аспектом управления на стадии формирования информации должен стать принцип ее актуальности, то есть реального отражения ситуации, который доведен до сведения субъекта управления в кратчайшие сроки. Очевидно, что далеко не все субъекты хозяйствования готовы добровольно заявлять о своих недостатках в работе, особенно если это связано со штрафными санкциями, административными взысканиями, а иногда и уголовной ответственностью. Таким образом, сбор информации не должен ограничиваться теми данными, которые будут предоставлять сами субъекты экономической деятельности [1, с. 83].

Возможным вариантом решения данной проблемы является составление социально-экологического рейтинга субъектов (предприятий). Уровень рейтинга в данном случае будет определяться как сумма социологических показателей, получающихся при наложении вертикальной структуры социума (способности, потребности, деятельность, отношений, институтов) на горизонтальную (экономики, экологии, искусства, педагогики, управления). В результате анализа динамики показателей возможно оценивать эффективность воздействия на различные сферы деятельности.

Вторая составляющая информационного обеспечения экологического менеджмента и аудита предусматривает создание системы – проводника информации [2, с. 107]. Речь идет об определенной системе баз данных, в которых должны учитываться, по меньшей мере, два основных условия:

- доступность информации;
- комплексность данных, охватывающих правовой, технический, технологический, организационный, ресурсный аспекты.

Третья составляющая информационного обеспечения экологического менеджмента и аудита реализуется в практическом применении собранных и обработанных данных. Потребителями информационных ресурсов на данной стадии является как субъекты, так и объекты управления [3].

Осуществление анализа реальных возможностей общества в доступе к экологообеспечивающей информации должно опираться как на объективные, так и на субъективные возможности. Объективные возможности человека получить необходимую

УДК 1:316.3

Попова І. В.,
кандидат технических наук, доцент,
Національний університет пищевих технологій
(Україна, Київ), ivopopova@bigmir.net

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ ОБЩЕСТВА

Главные признаки экологической информации – ее открытость, прозрачность, самодостаточность и эффективность доступа к ней. Но абсолютизировать указанные признаки не стоит, поскольку это может привести к игнорированию субъективных возможностей распространения экологической информации, в том числе доступу к закрытым данным о реальных экологических угрозах. Во многих случаях информация о состоянии окружающей среды и чрезвычайные ситуации тесно связаны с реляциями о деятельности предприятий, учреждений, организаций, которая включает различные виды тайн. Это обуславливает необходимость выработки требований по охране

інформацію (в частності, екологообеспечуючу) прежде всего определяється *общим состоянием информатизації общества*.

Поняття інформатизації охоплює організаційний соціально-економічний і научно-техніческий процесс створення оптимальних умов для задовільнення інформаційних потребностей і реалізації прав громадян, органів державної влади, місцевого самоврядування, організацій, суспільних об'єднань на основі формування та використання інформаційних ресурсів. Інформатизація – це сукупність взаємосв'язаних політических, соціально-економіческих, організаційних, научно-техніческих, виробничих процессів використання інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) во всіх сферах соціально-політическої, соціально-економіческої, культурної життя суспільства, спрямованих на автоматизацію виробничих процессів, процессів управління, на забезпечення прав юридических та фізических осіб отримувати, хранити та розширення інформацію [4, с. 6].

Процесс інформатизації створює основу для реалізації екологічного моніторингу – сучасної форми реалізації процессів екологічної діяльності з допомогою відповідних засобів, забезпечує регулярну оцінку та прогнозування стану середовища житедіяльності суспільства та умов функціонування екосистем для прийняття управлінських рішень по екологічній безпеці, збереження природної середовища та раціонального природоподілу. Цілью екологічного моніторингу є оптимізація відносин людини з природою та екологічна орієнтація промислової діяльності [5]. Слід проаналізувати, яким чином законодавчий підґрунт для такого реалізування екологічного моніторингу створено в нашому країні.

Запрет засекречувати екологічну інформацію встановлен Конституцією України (статья 50). Закон України «О державній тайне» не відносить до державної тайне інформацію: про стан та якість піщевих продуктів та предметів повсякденного вживання; про аварії, катастрофи, опасних природних явищах та інших чрезважливих подіях, які можуть виникнути або виникли та угрожають безпекі громадян; про стан здоров'я населення, його життєвому рівні, включаючи питання, одягу, житла, медичне обслуговування та соціальне забезпечення [6]. Крім того, Кабінет Міністрів України своїм постановленням від 9 серпня 1993 року встановив, що не складають комерційну тайну. В цей перечень внесена інформація про загрязнення середовища природної середовища, про реалізацію продукції, яка наносить збиток здоров'ю [7, с. 265].

Опираючись на вказані вище положення, частина науковців придержується погляду, що відсутність прозорості, прозорості, достатності та ефективності доступу до екологічної інформації в якості основних признаків последньої. В частності, прозорість екологічної інформації відповідає в тому, що така інформація не може бути ні тайною, ні віднесену до інформації з обмеженим доступом, а повинна бути об'єднаною. Прозорість екологічної інформації відповідає в тому, що процедура її представлення повинна

бути чіткою, послідовною, логичною та заснованою на нормативно-правових актах, регулюючих порядок надання екологічної інформації. Достатності екологічної інформації передбачає, що суб'єкти, в розпорядженні яких знаходиться екологічна інформація, повинні повідомляти суспільність про виді та обсягах такої інформації, основні умови її надання та доступу до неї, а також процесу її отримання. Ефективність доступу означає, що на запит про надання екологічної інформації громадам повинна надаватися адекватна, достовірна та повна інформація, яка повністю відповідає питанням, поставленим в запиті [8, с. 11–12]. Однак, за нашим поглядом, абсолютизація принципів прозорості, прозорості, достатності та ефективності доступу до екологічної інформації створює проблему ігнорування *суб'єктивних можливостей розширення* *передбаченої інформації*, в частності – існування *закритої інформації про реальні екологіческі угрози*.

Во многих случаях інформація про стан та якість піщевих продуктів та предметів повсякденного вживання (особливо в частинах про попередження чрезважливих ситуацій, охорони середовища) тесно пов'язана з інформацією про діяльність підприємств, установ, організацій, які містять дані про обмежений доступ, складаючи державну, військову, службову, комерційну, податкову та інші види тайн. При зборі необхідної інформації про підприємство, підлягаюче аудиту, можуть виникнути коллизії норм законодавства, встановленого вимогами про охорону даних та положеннями про відкритий доступ до передбаченої інформації. Особливо остро ця коллизія виникає при забезпеченні ядерної та радіаційної безпеки при реалізації оборонної, військової, космічної діяльності, при утилізації хіміческого та біологічного озброєння, в зв'язку з Чорнобильською катастрофою, локалізацією хіміческих речовин.

Указанные проблемы актуализируются в связи с угрозой экологической войны, которая принадлежит к реалиям современного мира. Ее последствиями встают как прямое уничтожение объектов окружающей среды, так и невозможность решения ряда традиционных экологических задач. Известны многочисленные факты уничтожения лесов, парков, гибели животных в ходе военных столкновений в межнациональных конфликтах, причинение масштабных убытков ландшафтам, заповедникам, загрязнение водных источников. В частности, американцами во Вьетнаме в 1965–1973 гг. Где леса на огромной территории были выжжены напалмом, гербицидами и дефолиантами уничтожена растительность на 360 тыс. га обрабатываемых земель, было поражено более 40% посевных площадей. К тяжелым экологическим последствиям привела и война Ирака против Кувейта в 1990–1991 гг. Хотя в течение нее не было зафиксировано целенаправленного применения экологического оружия, последствиями этих событий стали озера нефти, покрывшие мангровые заросли на побережье, а клубы дыма и копоти существенно снизили урожай в южных районах Азии [9, с. 150].

Следует учитывать, что подобные пагубные последствия могут иметь место и в Украине в случае игнорирования

суб'єктивних можливостей розширення інформації, в частності – інформації про реальні екологічні угрози (в зв'язку з Чорнобильською катастрофою, локалізацією хіміческих речовин та ін.). По поводу обмеження доступу до інформації в екологічній сфері існують різні погляди навколо меж на міжнародному рівні. Для оцінки можливих наслідків обмеження доступу до інформації в екологічній сфері проводяться незалежні експертизи.

Міжнародне екологічне законодательство визначає можливі ситуації обмеження доступу до екологічної інформації. В частності, в ч. 4 ст. 4 Орхуської конвенції про доступ до інформації, участіння громадськості в процесі прийняття рішень та доступе до правосуддя щодо питань, касаючихся оточуючої середовища (1998 р.) вказано, що в запиті про надання екологічної інформації може бути відмовлено, якщо виявиться, що:

- конфіденційність діяльності державних органів в звичайних випадках, коли така конфіденційність передбачається національним законодательством;
- міжнародні відносини, національну оборону або державну безпеку;
- правосуддя, можливість для осіб, яким підвергнеться справедливому судовому розгляду, або здатність державних органів проводити дослідження уголовного або дисциплінарного характеру;
- конфіденційність комерційної та промислової інформації в звичайних випадках, коли така конфіденційність захищається законом в целях захисту законних економіческих інтересів. В цьому контексті інформація про выбросах, що відносяться до оточуючої середовища, підлягає розкриттю;
- права інтелектуальної власності;
- конфіденційність особистих даних та архівів, що касаються фізичного особи, якщо ця особа не давала згоду на надання такої інформації в згідності з положеннями національного законодательства;
- інтереси третьої сторони, яка надала інформацію, якщо ця сторона не зважена обов'язковою поступати подібним чином, або якщо на неї не можуть бути віднесені такі обов'язковості, як відмінні випадки, коли ця сторона не дає згоди на обнародування відповідного матеріалу;
- оточуючу середовищу, до якої відноситься ця інформація, наприклад місця розмноження рідких видів [10, с. 16–17].

Согласно п. 6 ст. 4 Орхуської конвенції кожна з Сторон гарантує, що в звичайних випадках, коли інформація, яка підлягає розкриттю в згідності з пунктами 3 та 4, може бути відмежована від іншої інформації без ущерба для конфіденційності інформації, яка підлягає розкриттю, державні органи представляли іншу екологічну інформацію. Поэтому, в кожному конкретному випадку в разі підтвердження факту конфіденційності інформації необхідно встановлювати реальну можливість такого відділення для частичного задоволення запиту та забезпечення права на інформацію. Указанные дії в першу очікування повинні відповісти діїм, виконаним законодательству. В частності, Доктрина

інформаційної безпеки України визначає такі міри, необхідні для забезпечення інформаційної безпеки нашого країни:

- проведення комплексного аналізу екологічного стану територій та їх промислового потенціалу з метою розробки інформаційної політики по внедренню концепції устойчивого розвитку;
- застосування сучасних аерокосмічних, комп'ютерно-телеекомунікаційних та геоінформаційних засобів та технологій для комплексного моніторингу, профілактики, своєчасного реагування на надзвичайні ситуації;
- створення бази даних екологічно безпекових технологій та виробників, постачальників та результатів маркетингових досліджень екологічного ринку;
- підвищення рівня інформатизації сектора страхування для накопичення засобів на покриття ущербу від надзвичайних ситуацій, а також на довгострокове інвестування мероприятий по мінімізації ризиків життєдіяльності та експлуатації;
- накопичення засобів на покриття ущерба від надзвичайних ситуацій, а також на довгострокове інвестування мероприятий по мінімізації ризиків життєдіяльності та експлуатації [11].

Аналізуючи реальні можливості суспільства в доступі до екологічної інформації, слід уважати наявність та розподіл психологічно-педагогіческих аспектів цього процесу, визначаючих готовність особистості до засвоєння та впровадження екологічної інформації. В загальному вигляді поняття готовності до професійної діяльності (в частності – до засвоєння та впровадження екологічної інформації) характеризує рівень саморозвитку спеціаліста, при якому він володіє професійними знаннями та уміннями, необхідними для виконання професійної діяльності, є мотивованою на неї емоціональною привабливістю та осознанням її особистої та суспільної значущості. Структуру готовності до професійної діяльності складають такі складові:

- особистісно-мотиваційний блок, який обирає професійно важливі якості, детермінантні для направленості та ставлення до професійної діяльності;
- цілевий блок, що відображає якості, опреділяючі розуміння завдань, цілей професійної діяльності;
- змістовний блок, який визначає знання та уміння, необхідні для виконання професійної діяльності;
- інформаційний блок, який відображає якості, що забезпечують засвоєння, аналіз та зберігання інформації, необхідної для професійної діяльності;
- управлінческий блок, що відображає якості, що забезпечують планировання, контроль, оцінку та корекцію особистої професійної діяльності [12, с. 1445].

Специфіка готовності в аспекті екобезпеки визначається тим, що можливість засвоєння та впровадження екологічної інформації може бути обмежена як комп'ютерними системами, так і особистими якостями, якими є моральні та професійні якості. Особистісна якість визначається як комп'ютерна якість, яка виконується в звичайних випадках, коли інформація, яка підлягає розкриттю в згідності з пунктами 3 та 4, може бути відмежована від іншої інформації без ущерба для конфіденційності інформації, яка підлягає розкриттю, державні органи представляли іншу екологічну інформацію. Поэтому, в кожному конкретному випадку в разі підтвердження факту конфіденційності інформації необхідно встановлювати реальну можливість такого відділення для частичного задоволення запиту та забезпечення права на інформацію. Указание дії в першу очікування повинні відповісти діїм, виконаним законодательству. В частності, Доктрина

специалиста реализовывать основные положения стратегии устойчивого развития в дальнейшей профессиональной деятельности. Г. Непеина определяет три компонента, положенные в основу готовности личности к реализации стратегии экобезопасного развития в профессиональной деятельности:

- мотивационный компонент (набор психологических, профессиональных, этических, эстетических мотивов: осознание функций природы в жизни человека, самоценности природы, чувство личной причастности к сохранению природных богатств, ответственности за них; критическая оценка потребительского отношения к природе, которое приводит к нарушению природного равновесия, проявления экологического кризиса);
- когнитивный компонент (формирование экологического мышления, экологического сознания в системе «природа–человек»: спектр знаний об окружающей среде, способы взаимодействия человека с природой, рациональное природопользование, устойчивое развитие общества, понимание поставленных профессиональных целей);
- операционный компонент (достижение профессионального экологического уровня знаний с целью решения локальных и глобальных проблем охраны природы: профессиональные умения, которые помогают применять все знания на практике и внедрять основные положения стратегии устойчивого развития в повседневную профессиональную деятельность, способность личности гармонично сосуществовать с природой, вести компетентно, экологически безопасно, принимать активное участие в практических природоохранных мероприятиях, осуществлять природоохранную деятельность по собственной инициативе, проводить активное экологическое просвещение) [13].

Понятие готовности личности к восприятию и внедрению экологообеспечивающей информации имеет комплексный характер. Чтобы свободно ориентироваться в потоке появляющейся информации, личности необходимо иметь широкий кругозор. Игнорирование научных фактов, приводит к экологическим катастрофам, которые происходят не только из-за отсутствия конкретных знаний по экологии, но и из-за разрушения эмоционально–ценностного отношения к окружающему миру и человеческой деятельности, непонимание внутренней сущности процессов, которые происходят в окружающей среде. Опыт эмоционально–ценностного отношения личности к миру, природе, человеческой деятельности – сложный, многогранный компонент, который определяет отношение к окружающему миру, стимулирует человеческую активность. Эмоционально–ценностное отношение к миру, к природе представляет собой совокупность таких характеристик личности, как социальная активность, доброжелательность, стремление сохранять природу, умение видеть ее красоту, принятие общечеловеческих нравственных гуманистических норм общения с Природой [14, с. 238].

Готовность личности к восприятию и внедрению экологообеспечивающей информации определяется принципом гуманизации, что предусматривает формирование человека с новым типом мышления, способного к экологически целесообразной деятельности, для которого приоритетными являются задачи

сохранения жизни на Земле, спасения человечества от экологических катастроф. Речь идет не только о количественном увеличении экологической информации, но и о формировании экологического мышления и как следствие – о принятии экологического императива. Экологический императив может быть определен как совокупность запретов, нарушение которых приведет к ухудшению и даже разрушению благоприятных для жизни свойств окружающей среды. Обычно их (запреты) рассматривают в контексте глобальных экологических проблем. Но при этом в сознании они носят абстрактный, обобщенный характер. Осознание экологического императива должно определять нормы поведения каждой личности, обеспечивать формирование экологической нравственности в период экологического кризиса [15, с. 77]. Тем самым обеспечивается дальнейшее развитие готовности личности к восприятию и внедрению экологообеспечивающей информации.

Психологической основой такой личностной готовности становится экологическая ответственность – духовное качество личности, выражющееся в отношении к окружающей среде, как к части самого человека. Именно духовность и ответственность существенно отличают человека от всего животного мира, которым управляют биологические инстинкты. Человек заботится о себе, своей семье, а значит должен заботиться и о среде, в которой он живет, о природе, с которой он неразрывно связан. Движущей силой в практическом процессе слияния человека с природой выступает стремление к устранению противоречия между существующим уровнем гармонии (во внутреннем и внешнем мире) и уровнем гармонии, субъективно определенным, как идеальный. Достижения этого идеального уровня обуславливает направленность личности на самосовершенствование, расширение собственных возможностей для принесения пользы природе, следовательно, и себе. Для такой личности жизненно важными смыслами Бытия становится самопознание (самосознание), познания мира, творчество, направленное как на улучшение мира, так и на самосовершенствование. В структуре личности активизируются, прежде всего, такие компоненты, как направленность и самосознание, закрепляются на эмоционально–чувственном уровне и обуславливают ориентацию и потребность в соответствующей деятельности [16]. Их развитие напрямую зависит от того, насколько личность способна оперировать экологообеспечивающей информацией.

Готовность личности к восприятию и внедрению экологообеспечивающей информации, по нашему мнению, прежде всего, определяется успешностью экологического воспитания, которое является важной составляющей общего процесса воспитания личности. Целью экологического воспитания является формирование личности, имеющей высокий уровень экологической культуры, то есть обладающей новым экологическим сознанием, экологическим мировоззрением, согласно которому человек должен взаимодействовать с миром природы на основе понимания его законов, сотрудничать с природой, а не управлять ею [17].

Социально и экологически ориентированная личность способна к усвоению экологических знаний одновременно со сложной самооценкой собственной деятельности, что требует с психологической точки зрения сложной

рефлексии. Главной специфической чертой такой личности выступает умение выбора варианта действия, его оценка, принятие решения, а также готовность нести ответственность за это решение. Такой устойчивый комплекс психологических характеристик может быть определен как экологическая установка – готовность личности к восприятию и взаимодействию с объектами природной среды, и характеризуется направленностью, активностью, устойчивостью [18].

Особое место в структуре готовности личности к восприятию и внедрению экологообеспечивающей информации занимает эмоциональное отношение личности к каждой экологической ситуации, которое проявляется в единении человека с природой, ее гармонией и цельностью, в переживании страдания от уничтожения гармонии и красоты природы. Важную роль в структуре готовности также играет инициативность, добровольное участие в определенной экологической ситуации, желание довести эту ситуацию до экологически положительного результата. Ведь само отношение к практической деятельности в сфере экологии является одним из основных показателей высокого уровня сформированности ответственного отношения к окружающей среде [19, с. 42]. Эти психологические составляющие готовности личности к восприятию и внедрению экологообеспечивающей информации являются неотъемлемыми компонентами экологического воспитания личности.

Понятие экологического воспитания характеризует такую степень развития воли, чувств, черт характера, которые проявляются в правильном (этическом) поведении в природной среде. Экологическое воспитание должно быть добровольным и непрерывным в течение всей жизни человека. Стержнем экологического воспитания является понятие экологической морали – сбалансированности между восприятием окружающей среды, его подъемом и поведением людей по отношению к нему. Особую актуальность экологическое воспитание как усвоение человеком этики отношений между природой и человеком приобретает на современном этапе развития человечества [20, с. 12]. Оно осуществляется в условиях постоянного роста объема и усложнения информации, оперирование которой должно обеспечить главные принципы экобезопасного развития человечества.

К основным характеристикам экологического воспитания могут быть отнесены:

- рассмотрение окружающего пространства во всей его полноте (как природного и созданного человеком, технологического и социально-экологического, политического, культурно-исторического, нравственного, эстетического);
- постоянство и продолжительность процесса воспитания;
- формирование целостной сбалансированной перспективы для личности как субъекта воспитания;
- изучение главных проблем окружающей среды с учетом местных, национальных, региональных, международных точек зрения, чтобы получить знания об условиях окружающей среды в других географических регионах;
- сосредоточение на текущих и возможных ситуациях окружающей среды с учетом исторической перспективы;

- осознание значения местного, национального, международного сотрудничества в решении проблем окружающей среды и предотвращении их;

- понимание различных аспектов окружающей среды в процессе социально-экономического планирования и развития;

- применение своих знаний и опыта в планировании, принятии решений и определении их последствий;

- уделение особого внимания трудностям решения проблем окружающей среды и в этой связи – развитие критического мышления и приобретение навыков решения возникающих проблем;

- использование разнообразия окружающей среды для усвоения знаний, внимание к практической деятельности [17].

Реализация всех указанных характеристик обеспечивается, прежде всего, готовностью личности к восприятию экологообеспечивающей информации, и ее внедрения в практику. Пропаганда экологических знаний, воспитание у людей любви к природе, формирование навыков культуры рационального природопользования относятся к первоочередным задачам общегосударственного уровня. Поэтому насущной необходимостью, требованием времени возникает создание многоступенчатой непрерывной системы экологического воспитания. Его принципами должны быть:

- системность;
- комплексность;
- непрерывность;
- связь с практикой.

Азбуку природоохранных знаний, прикладные аспекты экологии следует доводить до сознания людей, начиная с детства. Воспитывая у малышей любовь к природе, родной земле, мы тем самым способствуем формированию экологического и нравственного сознания будущей личности, духовности и гуманизма как неотъемлемых личностных характеристик. Проблема экологического воспитания, будучи по своему содержанию мировоззренческой, должна предусматривать и формирование эстетических взглядов, этических норм, позиции гражданина. В процессе экологического образования и воспитания важная роль должна быть удалена формированию здорового образа жизни. Здоровый образ жизни должен стать нормой поведения каждого гражданина нашей страны [21, с. 50–51]. Распространение соответствующей информации должно обеспечить рост экологического сознания личности, развитие ее экологической культуры.

Література

1. Твердохліб М. Г. Інформаційне забезпечення менеджменту / М.Г. Твердохліб. – К. : КНЕУ, 2000. – 208 с.
2. Галушкіна Т. П. Економіческі інструменты екологічного менеджмента (теорія і практика) / Т.П. Галушкіна. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологіческих досліджень НАН України, 2000. – 280 с.
3. Кочерга М. М. Інформаційний фактор екологічного менеджменту і аудиту в аграрному секторі економіки [Електронний ресурс] / М.М. Кочерга. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1822>.
4. Пожуев В. І. Інформатизація як ресурс розвитку сучасного українського суспільства / В.І. Пожуев // Гуманітарний вісник ЗДПА. – 2009. – Вип. 38. – С. 4–12.
5. Ільків Л. А. Система екологічного моніторингу довкілля в Україні [Електронний ресурс] / Л.А. Ільків. – Режим доступу :

<http://intkonf.org/ken-ilkv-la-sistema-ekologichnogo-monitoringu-dovkillya-v-ukrayini/>

6. Закон України «Про державну таємницю» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

7. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2005. – 848 с.

8. Будзан Л. Поняття екологічної інформації / Л. Будзан // Вісник екологічної адвокатури. – 2006. – №30. – С. 9–12.

9. Приборович А. А. Екологічний контекст современных военных конфликтов / А.А. Приборович // Роль личности в истории: реальность и проблемы изучения: науч. сб. (по материалам 1–й Международной научно–практической Интернет–конференции). – Минск : БГУ, 2011. – С. 148–153.

10. Попиленко та надання екологічної інформації: правові аспекти. Посібник для державних службовців / За заг. ред. А. Л. Петріва. – Львів : ЕПІЛ, 2010. – 56 с.

11. Доктрина інформаційної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>.

12. Ибрагимова Т. В. Готовность будущего педагога к осуществлению эколого-просветительской деятельности в школе / Т.В. Ибрагимова // Фундаментальные исследования. – 2013. – № 11. – Ч. 7. – С. 1444–1448.

13. Непеїна Г. В. Готовність до реалізації стратегії сталого розвитку в професійній діяльності як стратегічний орієнтир фахової освіти екологів [Електронний ресурс] / Г.В. Непеїна. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/ecology/2012/179-167-2.pdf>.

14. Родзевич Н. Н. Геоэкология и природопользование / Н.Н. Родзевич. – М.: Дрофа, 2003. – 256 с.

15. Андреев М. Д. Экологическое воспитание и просвещение как эмоционально-ценностное отношение к природе / М.Д. Андреев // Фундаментальные исследования. – 2009. – №7. – С. 76–78.

16. Білік Л. І. Екологічна відповідальність як духовна якість особистості [Електронний ресурс] / Л.І. Білік. – Режим доступу : http://novyn.kpi.ua/2005-1/01_Biluk.pdf.

17. Курняк Л. М. Формування екологічної культури як пріоритет сучасної освітньої політики [Електронний ресурс] / Л.М. Курняк. – Режим доступу : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_56/Kurniak.htm.

18. Ефимова И. А. Особенности экологических установок современных подростков мегаполиса и малого города [Електронный ресурс] / И.А. Ефимова. – Режим доступу : <http://www.emissia.org/offline/2012/1796.htm>.

19. Титов Е. В. Формирование готовности старшеклассников к исследовательской деятельности в сфере экологии / Е.В. Титов // Педагогика. – 2003. – №9. – С. 39–45.

20. Семенюк Н. В. Філософія екобезпечного поступу людства в епоху глобалізації та інформаційної революції : автореф. дис. ... к. ф. н. : 09.00.10 / Н.В. Семенюк: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – К., 2009. – 18 с.

21. Ігнатенко М. Г. Екологія і економіка природокористування: навчальний посібник / М.Г. Ігнатенко, В.О. Малеев. – К.–Херсон : Айлант, 2002. – 287 с.

References

1. Tverdokhlib M. N. Informatsiyne zabezpechennya menedzhmentu / M.N. Tverdokhlib. – K. : KNEU, 2000. – 208 s.
2. Halushkyna T. P. Ekonomicheskye ynsstrumenty ekolohicheskoho menedzhmenta (teoriya y praktyka) / T.P. Halushkyna. – Odessa: Ynstytut problem yvymka u ekonomiko-ekolohicheskikh yssledovanyy NAN Ukrayiny, 2000. – 280 s.
3. Kocherha M. M. Informatsiyny faktor ekolohichnogo menedzhmentu i audytu v ahrarnomu sektori ekonomiky [Elektronny resurs] / M.M. Kocherha. – Rezhym dostupu : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1822>.
4. Pozhuyev V. I. Informatyzatsiya yak resurs rozvityku suchasnoho ukrayins'koho suspil'stva / V.I. Pozhuyev // Humanitarnyy visnyk ZDIA. – 2009. – Vyp. 38. – S. 4–12.
5. Il'kiv L. A. Systema ekolohichnogo monitorynu dovkillya v Ukrayini [Elektronny resurs] / L.A. Il'kiv. – Rezhym dostupu : <http://intkonf.org/ken-ilkv-la-sistema-ekologichnogo-monitoringu-dovkillya-v-ukrayini/>.
6. Zakon Ukrayiny «Pro derzhavnu tayemnytsyu» [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
7. Ekolohichne pravo Ukrayiny. Akademichnyy kurs: Pidruchnyk / Za zah. red. Yu.S. Shemshuchenka. – K. : Yurydychna dumka, 2005. – 848 s.
8. Budzan L. Ponyattya ekolohichnoi informatsiyi / L. Budzan // Visnyk ekolohichnoi advokatury. – 2006. – № 30. – S. 9–12.

9. Pryborovich A. A. Ekolohichesky kontekst sovremennoykh voennyykh konflyktov / A.A. Pryborovich // Rol' lychnosty v ystorii: real'nost' y problemy yzchenyya: nauch. sb. (po materialam 1-y Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy Ynternet-konferentsyy). – Minsk : BHU, 2011. – S. 148–153.

10. Poshyrennya ta nadannya ekolohichnoi informatsiyi: pravovi aspekty. Posibnyk dlya derzhavnykh sluzhbovtiv / Za zah. red. A.L. Petriva. – Lviv : EPL, 2010. – 56 s.

11. Doktryna informatsiynoyi bezpely Ukrayiny [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>.

12. Ybrahymova T. V. Hotovnost' budushchego pedahoha k osushhestvlenyyu ekolooh-prosvetytel'skoy deyatel'nosti v shkole / T.V. Ybrahymova // Fundamental'nye yssledovaniya. – 2013. – № 11. – Ch. 7. – S. 1444–1448.

13. Nyereyina H. V. Hotovnist' do realizatsiyi stratehiyi staloho rozyvutku v profesiyi diyal'nosti yak stratechiyny oriyentyr fakhovoy osvyty ekolohiv [Elektronny resurs] / H.V. Nyereyina. – Rezhym dostupu : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/ecology/2012/179-167-2.pdf>.

14. Rodzevych N. N. Neozkolohyya y pryrodopol'zovanye / N. N. Rodzevych. – M.: Drofa, 2003. – 256 s.

15. Andreev M. D. Ekolohicheskoe vospytanye y prosveshchenye kak emotsional'no-tsennostnoe otnoshenye k pryrode / M.D. Andreev // Fundamental'nye yssledovaniya. – 2009. – № 7. – S. 76–78.

16. Bilyk L. I. Ekolohichna vidpovidal'nist' yak dukhovna yakist' osobystosti [Elektronny resurs] / L.I. Bilyk. – Rezhym dostupu : http://novyn.kpi.ua/2005-1/01_Biluk.pdf.

17. Kurnyak L. M. Formuvannya ekolohichnoi kul'tury yak priorytet suchasnoyi osvitniyi polityky [Elektronny resurs] / L. M. Kurnyak. – Rezhym dostupu : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_56/Kurniak.htm.

18. Efymova Y. A. Osobennosty ekolohicheskikh ustyanovok sovremennoykh podrostkov mehapolysa y maloho horoda [Elektronny resurs] / Y.A. Efymova. – Rezhym dostupu : <http://www.emissia.org/offline/2012/1796.htm>.

19. Tytov E. V. Formyrovanye hotovnosti starsheklassnykov k yssledovatel'skoy deyatel'nosti v sfere ekolohyy / E.V. Tytov // Pedahohika. – 2003. – № 9. – S. 39–45.

20. Semenyuk N. V. Filosofiya ekobezpechennya postupu lyudstva v epokhu hlobalizatsyyi ta informatsiynoyi revolyutsyyi : avtoref. dys. ... k. f. n. : 09.00.10 / N.V. Semenyuk: Natsional'nyy pedahohichnyy universitet imeni M.P. Drahomanova. – K., 2009. – 18 s.

21. Ihnatenko M. H. Ekolohiya i ekonomika pryrodokorystuvannya: navchal'nyy posibnyk / M.H. Ihnatenko, V.O. Malyeyev. – K.–Kherson : Aylant, 2002. – 287 s.

Popova I. V., PhD tehnicheskikh Sciences, National University pycshevyy Technologies (Ukraine, Kiev), iv.popova@bigmir.net

World outlook aspects of information support environmental awareness of society

The main features of environmental information – its openness, transparency, self-sufficiency and efficiency access. However, these signs are not absolute necessary, as this may lead to neglect of subjective possibilities dissemination of environmental information, including access to private data on real environmental threats. In many cases, information on environmental emergencies and closely linked to the correlation of the activity of enterprises, institutions and organizations, which contains different kinds of secrets. This leads to the need for working out requirements for the protection and performance of the implementation of the public access to certain information. The population of Ukraine has the right to be informed about the harmful effects that may occur in the case of ignoring the subjective possibilities of disseminating information, including information on the actual environmental threats. The willingness of the individual to accept and implement ecosafety information determined by the principle of humanity, the realization of which ensures the formation of the person for whom the priority task is the preservation of life on Earth to save mankind from ecological disasters.

Keywords: informatization, environmental information, environmental education, ecological consciousness.

Popova I. B., kandidat tehnicheskikh наук, доцент, Національний університет харчових технологій (Україна, Київ), iv.popova@bigmir.net

Світоглядні аспекти інформаційного забезпечення формування екологічної свідомості суспільства

Головні ознаки екологічної інформації – її відкритість, прозорість, самодостатність і ефективність доступу до неї. Але абсолютизувати застежені ознаки не варто, оскільки це може привести до ігнорування суб'єктивних можливостей поширення екологічної інформації, у тому числі доступу до закритих даних про реальні екологічні загрози. У багатьох випадках інформація

про стан довкілля та надзвичайні ситуації тісно пов'язані з реляціями про більшість підприємств, установ, організацій, яка включає різні види тасмництва. Це обумовлює необхідність вироблення вимог щодо охорони показників та реалізації положень про відкритий доступ до певної інформації. Населення України має право бути поінформованим про здобні наслідки, які можуть мати місце в разі інкорування суб'єктивних можливостей поширення інформації, зокрема інформації про реальні екологічні загрози. Готовність особистості до сприйняття і впровадження екобезпеки інформації визначається принципом суманому, реалізація якого забезпечує формування людини, для якого пріоритетними є завдання збереження життя на Землі, порятунку людства від екологічних катастроф.

Ключові слова: інформатизація, екологічна інформація, екологічне виховання, екологічна свідомість.

* * *

УДК 165.242.1:782:141.7

Лазарович Н. В.,

кандидат філософських наук, доцент кафедри
теорії та історії культури, Львівський національний
університет імені Івана Франка,
nadiya.lazarovych@gmail.com

УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: СОЦIAЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

У статті автор ставить мету дослідити етап процесів глобалізації та цінності технологічної культури на сучасний український соціокультурний простір, використовуючи міжdiscipliарний та системний підходи, метод компаративного аналізу, загальноважованим методом абстрагування, синтезу, узагальнення та ін. Встановлено, що полієкторістична та «амбівалентністі» українського соціокультурного простору підсилює постмодерністський дискурс як механічна апікація теоретичних західноєвропейських концептів до філософсько-культурологічного контексту, а також постколоніальна спадщина української культури. Проаналізовано засадничі принципи діалогічної парадигми, а також концепцію «міжкультурного полілогу», що передбачає збереження та розвиток культурних цінностей, норм, парадигм, вихідчики з діалогічної взаємодії. Розглянуто зміст культурного плюралізму, репрезентованого концепціями мультикультуралізму, транскультурності та інтеркультурності. Проаналізовано шляхи інтеграції мозаїчності сучасного соціокультурного простору на основі глибинних субстанційно-духовних надбань української культури.

Ключові слова: глобалізація, культурний плюралізм, мультикультуралізм, транскультурність, інтеркультурність, постмодернізм, постколоніалізм, діалогічна парадигма, міжкультурний полілог.

Виклики сьогодення актуалізують питання філософського осмислення впливів масштабних трансформаційних процесів на формування світоглядних засад сучасного українського соціокультурного простору. У наш час особливо актуальним є грунтовний аналіз нелінійних процесів глобалізації та бурхливого розвитку інформаційно-технічної культури в контексті постколоніальної спадщини українського суспільства. Відтак, неабиякої гостроти набуває проблема «духовно-морального оновлення» та пошуку нових аксіологічних пріоритетів соціокультурного простору України. На особливу увагу заслуговує звернення до буттєвої вкоріненості української людини, адже особа в контексті цивілізаційних зрушень сьогодення, втрачаючи зовнішнє опертя, шукає надійну «підоснову» якраз у глибинах духовних надбань – світі культури. Відтак, заеданням даної публікації постає спроба здійснення соціально-філософського аналізу цивілізаційних маркерів епохи, окресливши магістральні тенденції розвитку сучасного українського соціокультурного простору та залишаючи до дискурсу світоглядні засади діалогічної парадигми, яка є основою міжкультурного полілогу.

Висвітлюючи публікації праць авторів, залучених до написання даної статті, варто зазначити, що феномен культурного плюралізму та нелінійності

сучасного соціокультурного простору репрезентований дослідженнями Ж. Бодріяра, К. Герца, а також працями українських вчених – С. Кримського, Т. Кулікової, О. Пахльовської та ін. Постколоніальні риси в сучасному українському соціокультурному просторі аналізують у своїх дослідженнях П. Іванишин, М. Жулинський, М. Павлишин, М. Рябчук. Діалогічна парадигма буття українського соціокультурного простору отримала висвітлення у теоретичних напрацюваннях вчених – С. Кримського, О. Наконечної, Л. Озадовської, В. Табачковського та ін. Духовні виміри та глибинні пласти української культури як актуалізації ціннісно-смислового потенціалу висвітлюють М. Жулинський, Л. Костенко, О. Пахльовська, В. Шевчук та ін.

Отож, сучасна українська культура втягнена у цивілізаційний вир процесів глобалізації – нелінійних масштабних взаємодій міжкультурної асиміляції та інтеграції. Глобалізація, що торкається передусім «квінтесенції» національної культури, змінює її ціннісно-нормативні основи та світоглядне підґрунтя етнічної самобутності. За словами М. Жулинського, «на культуру лягає колосальне навантаження, оскільки глобалізація, мов космічна «чорна діра», втягує народи і культури у всесвітній комунікаційний «котель». З одного боку, цей процес глобальної комунікації сприяє розповсюдженню культур, інтенсивному культурному діалогові, з іншого – задіє механізми культурної уніфікації, стираючи національний образ із цивілізаційної матриці» [3, с. 88].

Глобальні цивілізаційні процеси, стрімкі інноваційні зрушения, вражаючий інформаційно-технологічний прогрес, виняткова цінність наукової раціональності, а також бурхливий розвиток техніки і технології у зв'язку зі систематичним впровадженням наукових знань у виробництво приводить до глибинних процесів зміни соціального життя, динаміки соціальних зв'язків, швидкої трансформації стилів життя та мислення, формування нових світоглядно-циніческих орієнтирів, перманентної генерації нових взірців, ідей і концепцій, які є невід'ємними складовими аксіологічних пріоритетів сучасного соціокультурного простору України.

Водночас принципи універсалізму та стандартизації, зумовлені процесами глобалізації, з одного боку, а також пережитки «подійних стандартів» та постколоніальної спадщини радянського минулого – з іншого, тільки підсилюють проблемність соціокультурної ситуації сьогодення на шляху формування гуманістичної системи ціннісних орієнтирів в сучасному українському суспільстві. Так, світ, який постійно змінюється, вимагає нових моделей адаптації до соціального середовища. Сучасна людина зіткнулася із проблемою «футурошоку» – феномену стрімкого темпу змін у суспільстві: «Він виникає через накладання нової культури на стару. Це – культурний шок у нашому власному суспільстві. Сьогодні людина зіткнулась саме з такою перспективою. Зміни лавиною обрушились на наші голови, і більшість людей до них виявилися не готовими» [16, с. 14].

Традиційна система цінностей української людини, котра донедавна ще була інтегративно-організуючим началом життя особи, надавала їй гуманістичну цінність і осмисленість, раптово почала втрачати свою виваженість і переконливість. Не даремно у наш час постулюється симптоматична тенденція сучасної культури – етап деградації, занепаду, оскільки в сучасному технізованому